

KONCILO EVROPAKO

O Komiteto Miniŝtrego

Rezolucia Res CMN(2005)8

Andai buki la Konvenĵiakî Kadro pala protekia le minoriteta nacionalo

Andi Moldova

(Lini le Komitetostar Miniŝtrego po 7 decembro 2005 bårŝ

Pala 950-ulea malaimos le manuŝen ando ministero)

Po baziko le articlengo 24-26 andai Konvenĵia Kadroski, o komiteto miniŝtrego, andal minoriteta nacionalo(angli-Konvenĵia kadroski) ;

Lino po dikhimos i rezolucia (97) 10 ando 17 septembro 1997 bårŝ, o stato avelis te kårel monitoringo, gadea sar motolpi ando articlo 24-26 pala Konvenĵia Kadro so leau o Komiteto Miniŝtrego.

Sî lino barodikhimos po kodova sar kårelpi o alaimos, astardi ando lil Rezoluĵiakî (97) 10;

Sî lino barodikhimos le lilesko sosî andai ratifikaĵia, so kårdeavlis i Moldova ando 20 noiembro 1996 bårŝ.

Anelpi godi, ando 14 maiu 2004 bårŝ, i zor modoviska biciardeau o lil statosko ando duito kotor palo monitoringo sar kårelpi i Konvenĵia kadroski.

Kana dikleapi o duito Konkluzio so kårdea o Komiteto Sfatosko andi Moldova, lini po 9 decembro 2004 bårŝ, hai o komentaro xramosamo so deau i Moldova, so araslea lendi po 11 maiu 2005 bårŝ;

Sa gadea leapi prijiandimos u komentaro so deau o serimos moldavu.

1. Len avutno agoralau andai Moldova.

a) Lace paruimata

Dikana leapi o ekto Konkluzio ando Komiteto Sfatosko ando martu 2002 bårŝ hai i rezolucia so kårdeavla o Komiteto Miniŝtrego ando ianuaru 2003, i Moldova mai dur delas dikhimos po arakhåmos le ciacimasko le nacional minoriteta.

I Moldova todeau i bazika pala o articlo ando ciacimos saurångî, kon sî andal nacional minoriteta, hai o ciacimos te kårnpi organizaĵii so leapi ando 2001 bårŝ, di kana leau kadava articlo i Moldova but laciardeau le pucimata po ciacimos le minoriteta nacionalo, hai dine te kårn opreinkerimos praktiko ando sistemo kulturako hai sîkaimasti. O dialogo maŝkar le manoŝ andal minoriteta nacionalo kårelpi mai dur, hai o Birovo maŝkaretniko zutisarel kate but. Le minoriteta nacionalo dinepi sfato, cubut ando proĵeso kana kårnpi paruimata, kana nevimata andi lejislaĵia so sî andi Moldova.

Kana lelapi o ekto Konkluzio ando Komiteto Sfatosko, ando khetanimos nas akearimos maŝkarkulturo saurå etnikorengî, nai i situaĵia sas but pari. Pala ik timpo o khetanimos paruideapi, kårdeapi toleranto, hai butakiardo andal pandimata maŝkaretniko.

So kårdeapi o xramosamos le manuŝengî ando octombro 2004 bårŝ, sî but bahtusardo hai sî ik buki laci, so kam daŝtil te laciarel o monitoringo le manoŝen so sî andal minoriteta nacionalo, hai pala kadaia kam miŝtorelpi i politika po kadava pucimos.

b) Pucimata butpare

O konflikto andai Transnistri acel sao butparo, o marimos sosî nasul butărel pal aver pucimata, sar sî politiko, so manărelpi po sea o selo Moldova, hai kărel parimata sar te kărelpi i Konvenția Kadro.

Bi pucimasko sosî andi Transnistria, andal but thana andi Moldova so bukearen Konvențiasa, sas line po kodoia jiamata. Barea dukasa daștis te motas so andi praktika le garanturea po ciacimos le minoriteturin nacionalo acen ando baro pucimos, hai nekărde. Le parimata kadala înklen andai kadaia so ni kărelpi monitoringo le pucimasko andai partea le manușen statostar, ni arasălpi love, ni kamen le minoriteturin te cionpi andi politika, andai kadaia so ni pakean andi lenghi zor.

Le jiamata so sî line andai kadaia kate rakhălpi i kultura, i cib le minoriteturin nacionalo, sa acel ajiukiarimasko le manoșendar so sî andal minoriteturin.

I kultura hai i cib le minoriteturin nacionalo gadea hai acileau ne ciuti ando programo sîkaimasko, o ververimos le pucimatetongo mașkaretniko andi mass-media acen na laciarde. Avri kadalatar, le jiamata so sas lini kate cion i cib le nacional minoriteturin andi programa sîkaimaski hai andi mass-media acel sa na laciarde, talt motolaspi so kărdeapi na but paruimata lace. Sî ciba so le manuș statoskî ni lenli ando barodikhimos.

Ando dialogo mașkarkulturo hai tolerantimos ando khetanimos acel butparo, sai but pari situația sî le romen hai le pakiadea le șingalența hai andi mass-media.

Neparuimata sî ando sistemo zorako, kate ni kăren buki minoriteturin nacionalo. Kana hai sî koniva andal minoriteturin lengî konkluziengo po îk pucimos ni delpi barodikhimos.

Nadiklino pal saura jiamata so leavli le manuș statoskî, saek o pucimos le Romengî acel neparuime. On saek acen diskriminome ando khetanimos, len ni arakănli gadea sar averen, len ni pucenli konik kana kamen te paruien vo ici ando îk pucimos.

2. Lel avutne recomandaci pai Moldova:

Le pasorendi sai ferdi sî te lenpi kate avel kărđi i recomendația, so sî andai hai II kotora la konkluziako so kărdeavla o Komiteto Sfatosko, le manoșendar statosko mangleapi ferdi te len avutne jiamata so kam laciaren, sar kam kărelpi butangli i Konvenția Kodro;

- Te vazdinpi le pucimata sai sî ando articlo po ciacimoa le selikanasko, so sî minoriteturin nacionalo, hai andal lenghi organizația, hai andal aver articolurea kai sî po ciacimos le minoriteturin nacionalo. Palai kadaia te lenpi jiamata sar kam pativalinpi le articolurea;

- Te lenpi jiamata lace andai kadai ka te laciarelpı o mangămos kilturo, so mangăl le minoriteturin nacionalo;

- Angli te tolpi sea i zor andai kadaia kate na avel ando khetanimos diskriminația, hai te vazdin o tolerantimos andi civilno khetano. Te kărelpi dialogo mașkarkulturo, monitoringo hai te lăbărinpi le articlorurea po ciacimos, sa kate, i mass-media te pîtrălpi angla nacional minoriteturin;

- Te tolpi zor andai kadaia, so le ciba le nacional minoriteturin te daștin te aven labarime andi mass-media, andisistema sîkaimaskî ,hai andi zor publiko;

- Te den barodikhimos sar ăngărelpi o sîkaimos,te sîkaielpi i cib statoskî, sai but te sîkaenla le minoriteturin nacionalo;

- Dinoavrimos le lilengo sîkaimaskî, hai te lenpi jiamata po sîkaimos le profesoren so te daştin te den sîkaimos andi cib le minoritaturengî nacionalo so cam aven ciutine ando sistemo sîkaimasko;
- Lenpi jiamata butangli kate bariol o sistemo sîkaimasko polikulturo anglodo pal pandimata maşkarkulturo;
- Te tolpi bari zor andi buki so kam kârelpi paruimata po lejislative, kate aven andi kadaia buki hai minoritature nacionalo hai te jianen sar kârenpi le bukea statosko. Barodikhimos po kodova pucimos sî te delpi le romengî;
- Te delpi barodikhimos po rodimos le jiamatengo konkreto andal pucimata butpare sosî le romen ando khetanimos ekonomiko hai ando sistemo sîkaimasko. Pala kadaia le jiamata te labârinpi sar ando centro gadea hai thanesti;

3. Akarel i Zor Moldavo, andiktan Rezoluciasa(97) 10:

- a) anglarelpî o dialogo le Komitetosa sfatosko;
- b) sadiék te del informaţia le Komitetosko Sfatosko andal jiamata,so leapi te kârelpi o agoralau hai recomandaci,so arakânpi ando kotor 1 hai 2.